

ČLOVEK JE DEL NARAVE IN NE NJEN GOSPODAR

MAJ 2016

*Besedila udeležencev ŠK ČLOVEK JE DEL NARAVE IN NE
NJEN GOSPODAR so objavljena brez poseganja v avtorsko delo.*

ŠTUDIJSKI KROŽEK

*ČLOVEK JE DEL NARAVE IN
NE NJEN GOSPODAR*

Heda ALIČ

Silva ERZAR

Albina FABIČ

Vili HAJDINJAK

Mimi KOŠIR

Nada KUKEC

Dušan RAĐEVIĆ

Mentorica ŠK: Mirjana Debelak, prof.

Naslovna fotografija: Heda Alič

HEDA ALIČ

ČAR GOZDA

O gorah in njihovih vrhovih, širnih in posebnih razgledih z njih, o uživanju na vrhu in ob predajanju samoti ali prešernemu druženju s prijatelji, o sreči, ki srce napolni do zadnjega kotička, ko se ozreš po prehojeni poti ali gazi, večkrat kaj zapišem.

Ko sedem ali celo ležem k zasluženemu počitku tam gori ter se zazrem v ono posebno modrino nad seboj, si zaželim, da bi doživeto znala izraziti tako kot čutim. Ne, z besedami se teh občutij ne da opisati, pri čemer pa o poteh in stezah, ki me pripeljejo v ta svetišča, mnogokrat in po krivici, kar pozabim. Popotovanje se pogosto začne tudi več kot 1500 m nižje, neredko v objemu gozda. Tokrat želim storjeno krivico nekoliko popraviti in pisati o romanju skozi gozdove, kjer so

stezice, zlasti ob povratku s ture, za utrujene noge tako prijetno mehke, kjer so hladne sence drevesnih krošenj za pregreta telesa v poletni vročini kot balzam blažilne in pomladna jutra, ob spremljavi ptičjega petja, za dušo najlepša. Še celo pred rahlim dežjem nas olistenele veje krošenj zaščitijo. Le kateri romar ne pozna ječanja debel in šumenja v krošnjah, kadar se drevesa moči vetra upirajo?

Nič čudnega, da velik del romarskih poti proti vrhovom poteka skozi gozdove, saj je skoraj 60 odstotkov naše lepe dežele prekrите z gozdom, (v Evropi le 32), ki ga tvorijo različne združbe drevesnih vrst

in podrastja - glede na nadmorsko višino, prevladujočo klimo ter zgradbo tal na eni strani, po drugi strani pa gozd sam gradi svoje življenjsko okolje in s tem pomembno vpliva na človekovo okolje; varuje tla pred erozijo in plazovi, ustvarja ugodno mikroklimo, ki blaži vremenske ekstreme, in varuje površine pred pozebo, pred vetrom, izsušitvijo, omogoča razvoj in preživetje gozdnim organizmom in nenazadnje tudi zadržuje padavinske vode in ohranja vire pitne vode ter preprečuje prehitro izhlapevanje. Gozdovi vplivajo na kakovost zraka in so vir kisika. Ekološki pomen gozdov je neprecenljiv in pester, omogoča razvoj človeka in družbe, hkrati pa ravno človek s svojimi nepremišljenimi posegi ruši njegovo naravno ravnovesje.

Predvsem v gozdovih, ki so v neposredni bližini naselij in na označenih poteh, pogosto naletim na pohodnike ali

sprehajalce. Vsi, brez izjeme, zatrjujejo, kako pomirjujoča je hoja po gozdu in kako blagodejno vpliva na njihovo počutje, pa najsi gre za sproščujočo rekreacijo po končani službi ali začetek dolge poti, ki se konča visoko nad gozdno mejo. Pomembno je, da je v gozdu moč početi različne dejavnosti in pri tem biti v neposredni povezanosti z naravo, kar je za sodobnega človeka izjemnega pomena.

Naj temu dodam, da gozd sama doživljam tudi v izobraževalnem in estetskem pogledu, ob navdušujočem nabiranju gozdnih plodov pa se pogosto spomnim na opozorilne table o prepovedi nabiralništva v gozdovih sosednjih držav, pri čemer se mi vedno utrne vprašanje, do kdaj bo v naših gozdovih, res da z določenimi omejitvami, leto še dovoljeno.

Obsežnost gozdov nedvomno vpliva tudi na podobo naše dežele. Brez njih bi bila povsem drugačna, pogled nanjo osiromašen, predvsem pa bi bila njena podoba brez gozdov, ki se tako enkratno prepletajo z ostalimi elementi krajine, manj všečna in manj zanimiva.

Na svojih poteh o gospodarski vlogi gozda ne razmišljam prav pogosto, se pa ob pogledih na hrapava debla mogočnih hrastov, ob dotiku gladkega bukovega debla ali ko vrha visoke smreke sploh ne vidim, spomnim, kako sem sinu nekoč, davno nazaj, ko se je odločal o poklicu, razlagala o izjemni pomembnosti gozda in lesa v njem, ki bi mu poleg

pitne vode, morali posvečati bistveno več skrbi, kot je je bil deležen.

Takrat o žledolomu, vetrolomu in drugih naravnih ujmah še nismo prav dosti govorili, tudi o boleznih gozdnih dreves ne, saj niti prvega niti drugega ni bilo zaznati v razsežnostih, ki bi zahtevale pomembnejše ukrepanje. Takrat smo v Sloveniji še lahko govorili o lesnopredelovalni panogi, ki je skupaj z gozdarstvom zaposlovala skoraj petdeset tisoč ljudi, danes je skrčena na dobro petino. Takrat nas ob pogledih na polne vlačilce naložene hlodovine, ki se odvaža v sosednje države, ni bolelo srce, prav kakor tudi ne, ko zaradi gozdne mehanizacije naletim na prizore pravega opustošenja, ki ga upravljavci strojev puščajo za seboj. Takrat je bil le vonj po sveže nažaganem lesu, pomešan z vonjem po mahu, pohodnikom po poteh skozi gozd pa se je gospodarjenje z gozdom zdelo bistveno manj agresivno. Z vidika lastnikov gozdov je ekonomski interes najpomembnejši, bi se pa morali zavedati, da sta gozd in voda za majhno Slovenijo strateškega pomena in bi morali z obema naravnima bogastvoma gospodariti na način, da bi ju čim manj okrnjena ohranjali tudi našim zanamcem.

Vloge gozda so številne, raznolike in v veliki medsebojni odvisnosti, žal pa si proizvodna vloga pogosto podreja ostale, predvsem ekološko vlogo, ki ima nedvomno širši in pomembnejši pomen za človekovo življenjsko okolje, hkrati

pa se je ne da kratkoročno in natančno denarno ovrednotiti tako kot prvo, zaradi tega pa ustrezno pojasniti, kako pomemben za človeško družbo je gozd kot celota.

»Da bi čar gozda postal enakovreden čaru lesa,« pogosto razmišljam, ko se potka iz zavetja gozda med zadnjim rušjem požene strmo navzgor in se med skalami dokončno izgubi.

*Če človek resnično ljubi naravo,
lahko povsod najde lepoto.*

Gogh

SILVA ERZAR

SPOMINI NA OTROŠTVO

Bilo je leto 1941, ko sem prijokala na svet. S starši smo leto dni stanovali pri očetovih starših. Po enem letu se je rodil bratec in starša sta se z njim preselila na drugi konec vasi, mene pa pustila pri starih starših. V tej družini sta bila poleg stare mame in starega ata še teta Ana in stric Karel. Vsem sem bila ljubljenska in klicali so me Silvi.

V spominu mi je ostala stara mama, ki me je, ko sem bila že večja, vzela s sabo na polje. V hlevu smo imeli kravico za mleko in dva prašička, pa seveda kokoši. Mama so mi večkrat rekli: »Silvi, pripravi kimpež, greva po futer za prašičke.« Šli sva na polje, poruvali rumeno peso in korenje. Ko sva se

vračali, sem bila v ojnica, mama pa so rekli: »Ti samo vižaj, da se ne prevrne, jaz bom pa potiskala.« Kolesnice so bile zelo ozke. Doma so mama očistili pripeljano zelenjavo in jo dali kuhat v velik kotel. Posebej se je kuhal droben krompir. Ko je bili vse kuhano, sva s tolkačem - ata so zame naredili majhen tolkač -, zmečkali kuhano hrano. Mama so nato po kuhani zelenjavi in krompirju potresli še otrobe in z rokami to še mečkali. Meni tega niso pustili, da se ne bi opekla, ker so bili posamezni kosi hrane še prevroči. Ko se je zmes malo ohladila, sva jo nesli prašičkom. Seveda so mama vedno rekli: »Poglej, kako cmokajo, dobro sva pripravili.«

Starega ata se najbolj spominjam po velikih brkih in ko me je imel v naročju, sem jih zmeraj zavijala. Seveda pa tudi po klobasah, ki so bili samo za naju. Večkrat je rekel: »Silvi, grem v rauf kamro po klobaso.« Potem me je vzel v naročje in klobaso počasi rezal.

Teta Ana je bila neporočena in invalidka, vendar dobra šivilja. Ko sem bila še manjša, sem se vedno sukala okrog njene Singerice. Večkrat me je vzela v naročje in sva štepali kakšen trak. Pri njej pa sta morala vladati red in čistoča. Ko sem bila večja, sem vsako soboto s sidolom čistila kljuge na vratih in pa kotliček na štedilniku. Za železno ploščo, ki se je čistila s šmirgel papirjem, pa sem

imela še premalo močne roke. Seveda pa je bilo tudi ribanje lesene smetišnice moje delo.

Strica Karla se slabo spominjam, kajti v tistem času se je bolj ukvarjal z dekleti, je pa kasneje na domu ustvaril svojo družino. Ko grem danes k njim na obisk, ni v okolici več takih polj, vse je pozidano in ne bi našla več potke z ozkimi kolesnicami.

Po trinajstih letih pa sem se tudi jaz preselila k staršem, ker sta sezidala novo hišo in začele so se nove zgodbe.

Vsi cvetovi bodočnosti so v semenu sedanjosti.

Kitajski pregovor

ALBINA FABIČ

MOJE POTI NA LUBNIK

Malo izven Škofje Loke se na cesti proti Železnikom na levi strani ceste, na najbolj ozkem delu v soteski, dviga hrib Lubnik. Na tem delu je zelo strm in skalnat. Včasih je od tu vodila pot na vrh, potem pa je nekoč ob poplavi odneslo lesen most čez Soro in od takrat menda ta izjemno strma pot ne obstaja več.

Lubnik je visok 1027m. Je zelo priljubljena pot mnogih Ločanov, veliko pohodnikov pa pride tudi iz drugih krajev.

Kar je za Ljubljance Šmarna gora, za Kranjčane Jošt in Šmarjetna gora, je za Ločane Lubnik.

Prvič sem bila na Lubniku za prvi maj leta 1976. Leto prej smo se priselili v Škofjo Loko, v popolnoma novo naselje. Ker naselje leži pod Lubnikom, so ga poimenovali Podlubnik.

Vsak dan sem gledala proti vrhu, kjer se prav lepo vidi tudi koč. In tako smo se z družino in znanci odločili, da gremo za prvi maj na Lubnik. Nihče od nas še ni bil tam in tako smo šli po najtežji poti, po grebenih. Mojim domačim se je pot tako zamerila, da več let vzpona niso

hoteli ponoviti, mene pa je pogled z vrha tako prevzel, da sem bila po tistem na Lubniku skoraj vsak teden.

Ob lepem vremenu se vidi daleč. Občudovala sem Gorenjsko, letališče Brnik, proti Ljubljani pa Šmarno goro. Posebej pa so me navdušili hribi nad Poljansko in Selško dolino. Posebno lep pogled pa je na Sorško polje. Med prvomajskimi prazniki so polja vsa rumena od cvetoče oljne repice.

Spominjam se nekega dogodka med prvomajskimi prazniki. Z družbo smo prispeli na vrh in ker je bilo prekrasno vreme, smo najprej uživali v čudovitem razgledu. Nekdo iz družbe

me je opozoril, da se je na polju blizu vasi Godešič ustavil vlak. To je bilo zelo čudno, saj tam ni bilo postaje. Ugibali smo, kaj bi to bilo. Po prvomajskih praznikih pa sem v službi izvedela za smrt kmeta, našega kooperanta. S traktorjem se je peljal čez nezavarovano železniško progo, spregledal je prihod vlaka in nesreča je bila tu.

Na pol poti med vasjo Gabrovo in vrhom je malo stran od poti kraška jama, ki se imenuje Kevdrc. Po nekaj klinih se pride do nje. Nekoč so jamarji organizirali ogled jame, v kateri so menda tudi kapniki. Jaz nisem šla, ker nisem imela primerne obutve. Morala bi imeti škornje, ker je v jami voda.

Največkrat sem šla na Lubnik z dvema ali tremi prijateljicami. Med potjo smo si krajšale čas s klepetom. Največ smo med potjo »kuhale« in si izmenjavale recepte. Do vrha smo prispele vse zadihane in prepotene, zato smo si obvezno naročile čaj in enega »ta kratkega«, da se ne bi prehladile.

Tik pod kočo se nahaja majhna kapelica z Marijinim kipom. Kapelica je vdvana v skalo, kar se mi zdi zelo zanimivo.

Na Lubnik smo hodile tudi pozimi, če le ni bilo preveč snega. Takrat je bila kočica za dva meseca zaprta. Ob koncu tedna pa je bil odprt zasilni bivak, kjer si dobil prav tako okrepčilo.

Takrat sem bila tudi članica Lubnikarjev. Vsakokrat sem se ob prihodu na Lubnik vpisala v knjigo. Moral si napisati, kolikokrat si bil na vrhu. Sezona je trajala nekako od oktobra

do naslednjega oktobra. Na koncu oktobra ali novembra je bila zaključna zabava za vse Lubnikarje in podelitev priznanj tistim, ki so bili največkrat na Lubniku. Nekateri so bili vsak dan v letu. Jaz sem bila največ devetindvajsetkrat v enem letu.

Sedaj že več let nisem bila n Lubniku. Vzrok so moje boleče noge. Leta pač prinesejo svoje. Še vedno pa imam v načrtu še en obisk Lubnika. Sicer po malo krajši poti, z avtom se pride precej daleč v gozd. Od tam je do kočice dobrih dvajset minut hoje.

Gre skozi les, ne vidi dreves.

VILI HAJDINJAK

GOBE

Za nas, ljubitelje narave in poznavalce gob - determinatorje, traja delo celo leto. Gobe rastejo tako pozimi kot poleti. Pozimi rastejo lesne gobe, poleti pa vse ostale. Determinatorji postavljamo razstave povsod po Sloveniji. Vseh skupaj nas je v Sloveniji le 74, zato imamo veliko dela. Predavamo in poučujemo v šolah, društvih in na razstavah. Veliko posameznikov pa nas obišče tudi doma, saj jih zanima, če so nabrali prave, užitne gobe.

Delo traja celo poletje in če sem doma, ljudem rad svetujem in jim ob takih priložnostih tudi povem, kako je posamezne užitne gobe treba pripraviti. Veliko jim povem tudi o strupenih gobah, ker je le tako lahko manj zastrupitev.

Nabiranje in uživanje neustreznih gob je za človeka lahko tudi usodno.

SADOVI NARAVE

No, v tem času rastejo za mene in mnoge gobarje najboljše gobe. To so smrčki ali mavrahi. Najraje rastejo med čemažem, ki je tudi zelo okusen in ga lahko pripravimo na več načinov.

Narava pa nas razvaja v vseh letnih časih.

Vilijeva letna hišica

MIMI KOŠIR

STARA SKRINJA

8. oktobra 1889 se je rodila moja stara mama ali babica. Bila je edina punca v družini s petimi otroki. Vsi so se poročili, samo ona je ostala samska in doma. V mladih letih je dobila nezakonsko hčer, ta pa je kasneje postala moja dragocena mama.

Tako smo mi, otroci, obiskovali staro mamo, kar pa ona ni hotela biti, zato smo jo vsi klicali naša teta. Imela je dve majhni sobi in črno kuhinjo, v sobi pa kmečko peč s staro skrinjo. Sedeli smo na skrinji ali na topli peči. Vedno smo bili radovedni, kaj ima teta v njej, saj je bila vedno zaklenjena.

Nekega zimskega popoldneva smo jo prepričali, da nam je odprla skrinjo. Zelo smo bili radovedni, kaj se skriva v njej. V njej so bili na roko vezeni prti in dve culici. V eni je imela nabožne podobice, zelo lepe in z belimi čipkami, molitvenik in rožni venec.

Zanimalo nas je, kaj je še v drugi culi. V njej je imela shranjen denar, ki ga je prislužila, ko je hodila delat na kmete. Čeprav je imela denar, je ostala brez pribite pare, ker se je menjal denar in je propadel. V drugi sobi, kjer je spala, je pa imela zelo lepo ohranjeno poslikano skrinjo. V njej je hranila posteljnino iz pravega domačega platna.

Leta so tekla, teta se je starala, dragocene skrinje pa propadale. Kolikokrat se spomnim na lepe mlade čase. Takrat skrinje niso bile dragocene, bile so le del pohištva. V današnjem času pa iščemo stare predmete, da bi jih imeli za spomin na naše prednike. Radi bi ohranili del naše dediščine. Kdo pa je takrat vedel, pred več kot sto leti, da bo to del naše zgodovine? Ponekod niso imeli drv za v peč, pa so kar skrinjo razsekali in razkosali.

Kdor ima v današnjem času še staro skrinjo, je lahko ponosen, ker ima pravo bogastvo. Nekateri znajo zelo ceniti stare skrinje ali razne predmete. Včasih so jih imeli skoraj pri vsaki kmetiji, uporabljali so jih za hrambo žita.

Stari časi se nam vedno bolj odmikajo, mladih pa to ne zanima kaj dosti. Če bi vprašali današnje desetletnike, kaj pomeni beseda skrinja, bi jih malo znalo odgovoriti.

Tetina skrinja.

BILO JE NEKOČ

Bili smo velika družina, saj nas je bilo kar sedem otrok. Med najstarejšo in najmlajšo je bilo enajst let.

Bila sem najstarejša, zato sem bila varuška mlajšim bratom in sestram. Morala sem pomagati prati perilo, saj takrat se nam še sanjalo ni o pralnih strojih. Z očetom sem morala v gozd hoditi delat drva. Nekaj dni sva žagala na poljudne dolžine. Potem sem drva morala sama premetavat v drčo, ki je bila precej strma in dolga.

Kot otroka pa me je bilo zelo strah živali, sploh pa divjih prašičev, ki so domovali na našem območju. Pa sem mami potožila o svojem strahu pred živalmi, ona pa mi je mirno rekla: »Bolj boš pridna, prej boš vsega prosta.« Delala sem

tudi zato, da je bolj ropotalo, ker so potem tudi živali odšle drugam.

Čeprav sem bila vajena gozda, me je bilo strah tudi kasneje, ko smo hodili po več kot dve uri daleč peš po borovnice. To pa je bil zaslužek za šolske zvezke. Vse smo si morali sami priskrbeti. Mama je bila takrat doma, saj je skoraj vsako leto rodila. Umrlo je tudi kar nekaj dojenčkov ali pa so se že mrtvi rodili. Oče je bil pa samouk in je izdeloval lesene vile. Čez zimo je delal, pomladi pa prodajal. Živelimo v pomanjkanju, vendar smo imeli lepo otroštvo.

Otroštvo je minilo in časi so se spremenili. Drva v gozdovih pripravljajo samo še lastniki in to so večina kmetje. Sedaj živimo v modernem svetu. Pripoveduješ našim vnukom, kako je bilo včasih, pa ti skoraj ne verjamejo.

Še vedno pa hodim po borovnice, kostanj in gobe. S stroji delajo vsepovsod na travniku, na njivi ali v gozdu. Nekdanje težko delo jim je v veliki meri prihranjeno. Veliko gozdnih poti je asfaltiranih, enako tudi nekdanjih kolovozov po vaseh.

Vsak posameznik se bori za svoj obstoj, pa najsi bo v mestu ali na deželi. Prepričana pa sem, da še vedno živimo v dokaj čisti deželi, z veliko gozdov, travnikov, predvsem pa z dovolj

čisto vodo, da jo lahko pijemo tako iz potokov kot doma iz pipe.

Čez mnogo, mnogo let bodo tudi to le spomini in rekli bomo, da je bilo nekoč.

KREATIVNOST

*Že Einstein je trdil,
da je domišljija pomembnejša kot znanje.*

Domišljija je energija, ki naj bi nam v življenje prinesla tisto, o čemer največ časa premišljujemo in na kar se največkrat osredotočamo.

NADA KUKEC

ŽIVLJENJE NA KMETIJI

Rojena sem bila na mali kmetiji, kjer je bilo delo zelo težko. Vstajali smo ob zori, da smo do vročega sonca postorili čim več.

Ko je bilo vroče, smo počivali pod drevesom našega sadovnjaka. To je bil zaslužen počitek. Ko dela ni bilo več doma, smo šli z mamo pomagat sosedom. To je bil tabrh oziroma dnina. Tako smo včasih rekli takemu delu.

Navadila sem se delati in še danes rada delam, vendar ne več na vrtu. Triindvajset let sem imela vrt, kjer sem uživala in grebla od jutra do noči. Imela sem nasajeno vse mogoče, ni da ni.

Sedaj vse to le še opazujem, ker mi je bolezen vzela veselje do dela na vrtu, s tem pa tudi vse lepe trenutke, povezane z zemljo.

Ostali pa so lepi spomini in to mi na žalost mora zadostovati.

Vilijev vrt

POGUM

Včasih se je težko soočiti s težavami. Moraš zbrati vso moč, dobro voljo in pogum.

Ljubezen moraš čutiti do sebe in do drugih, saj je prav v slogi moč.

Ko ne veš, kam bi se obrnil, pomisli na nekaj lepega, ker se ti potem odpre lepši svet.

Ne smeš dovoliti, da ti kdo uniči željo do življenja.

Ohrani pogum, moč in pojdi po svoji poti naprej.

DUŠAN RAĐEVIĆ

STORIM LAHKO BISTVENO VEČ,

KOT MISLIM, DA ZMOREM

Prijatelj Lojze me je nekega dne prosil, da mu pomagam obrezati sadna drevesa. Moja prva reakcije je bila, kot vedno, da jaz tega ne zmorem. Vendar mi je prijatelj pojasnil, da bi mu le podajal orodje in držal lestev. To mi seveda ni predstavljalo nikakršnega problema in sem mu z veseljem priskočil na pomoč.

Medtem ko sem ga opazoval, sem ugotovil, da to le ni nekaj, česar tudi jaz, seveda s pomočjo in nasveti Lojzeta, ne bi mogel storiti.

Kasneje sem tudi sam začel obrezovati sadje in spoznal, da so moji strahovi iz preteklosti velikokrat le potuha.

Strahove in negativne vzorce moram preseči in ko mi to uspe, postanem človek, ki lahko stori več kot misli.

Hočem, zmorem, zmagam.

Prijateljstvo je vrednota, brez katere svet ne bi bil tako lep, kot je. Prijateljstvo nam dela življenje zanimivejše, nas izpopolnjuje in nam pomaga izoblikovati svoj pogled na svet.

